
Activități economice ale populației evreiești în Districtul Năsăud (1861-1876)

Alexandru BĂIEȘ

Cuvinte cheie: Comerț, Sedria Generală, Mentalități, Entradam, Evrei, Transilvania.

Keywords: Commerce, District Court, Mentalities, Entradam, Jews, Transylvania.

După violențele și persecuțiile îndreptate împotriva populației evreiești în intervalul 1848-1849, urmează o perioadă de emancipare, a cărei rădăcini pot fi identificate în demersurile întreprinse în acest sens la începutul secolului al XIX-lea. Astfel, efectele înlăturării restricțiilor privind așezarea în Principat, dobândirea proprietăților imobiliare și proclamarea egalității în fața legii prin Constituția din 1849, pot fi observate încă din primul deceniu care a urmat Revoluției. Dacă în perioada anterioară, populația evreiască a Transilvaniei număra aproximativ 7.100 de persoane, odată cu intrarea în vigoare a noilor reglementări și ca urmare a unui val de imigrări dinspre Galiția și Bucovina, numărul acestora se dublează, ajungând la 16.000 de persoane.¹

Momentul 1848 e important și din perspectiva repartizării teritoriale a populației evreiești. Dacă până la acea dată aceștia locuiau cu preponderență în comitate, după înlăturarea restricțiilor ponderea acestora începe să scadă în favoarea scaunelor secuiești, a districtului Năsăud sau a Pământului Crăiesc.²

Creșterea demografică îmbinată cu eliminarea restricțiilor ce vizau implicarea întreprinzătorilor evrei în economie, au dus la sporirea contribuției capitalului evreiesc în diferite ramuri economice, industria alimentară, morărit, textile, alcool, prelucrarea lemnului.³ De asemenea, aceștia se implicau și în comerțul cu grâne, lemne, animale, lână, precum și în achiziționarea sau arendarea de mari proprietăți agricole. Afirmarea întreprinzătorilor evrei în această latură a economiei a fost posibilă datorită reticenței micii nobilimi maghiare față de aceste activități, cât și a lipsei unei clase de mijloc românești puternice.⁴

Ca urmare a noilor impulsuri de modernizare economică, se pot consemna schimbări în fizionomia economiei interne prin creșterea calității și cantității mărfii, modificându-se totodată și gama ofertei, în marile orașe făcându-și apariția depozitele pentru comerțul en gros, dar și rețele de magazine orientate spre comerțul cu amănuntul.⁵ De cealaltă parte însă, în lumea rurală și micile orașe, autoconsumul și economia de subzistență sunt prezente în continuare, asemeni comerțului ambulant și sezonier, acestea din urmă sub forma bâlciurilor și a târgurilor.

În tot acest proces de evoluție se regăsește și teritoriul fostei granițe militare din zona Năsăudului, care va deveni din 1861, Districtul Năsăud. Urmărind evoluția populației evreiești și aici, observăm că zona se încadrează în tendințele generale întâlnite la nivelul Transilvaniei. Astfel, la recensământul din 1857, cel mai apropiat de data înființării Districtului, e înregistrat un număr de 483 de evrei, dintre care mai mult de jumătate dintre aceștia locuiau în Năsăud, reprezentând 14% din totalul locuitorilor.⁶ Prezența acestora în zonă, deși încă puțin nume-

1 Ladislau Gyémánt, *Evreii din Transilvania în epoca emancipării (1790-1867)*, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 26.

2 *Ibidem*, p. 18.

3 Mihai Bărbulescu (coordonator), *Istoria Transilvaniei*, vol. III, Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 462.

4 *Ibidem*, p. 462.

5 *Ibidem*, p. 520.

6 Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud (1861-1876)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2010, p. 140.

roasă, indică efectele anulării restricțiilor existente înainte de 1848, când stabilirea evreilor în granița militară era strict interzisă.

La o comparație cu datele existente în momentul desființării Districtului, în anul 1876, se constată că numărul locuitorilor evrei aproape se triplează, ajungând la 1390. Dacă în ceea ce privește numărul acestora în localitatea Năsăud nu se înregistrează diferențe notabile față de anul 1857, observăm că numărul lor crește semnificativ în satele de pe întreg cuprinsul Districtului. Cauza acestui fenomen nu a fost atât rezultatul unei creșteri naturale, cât mai ales migrația populației evreiești din Galiția, Bucovina și Imperiul Țarist în Transilvania.⁷

Din punct de vedere economic, Năsăudul a reușit să devină un centru regional dinamic, mai ales prin activitatea târgurilor sale. Elocventă în acest sens e aprobarea primită în anul 1867, de a organiza un al treilea târg anual.⁸ Principalele ocupații economice care defineau zona erau cultivarea cerealelor, a pomilor fructiferi, creșterea animalelor. Pe lângă acestea erau practicate și alte activități complementare. Spre exemplu, în satele aflate la înălțimi, se exploatau copacii pentru bușteni și scânduri, care erau mai apoi transportate prin plutărit până la Satu-Mare sau Galați. Prelucrarea lemnului destinat comerțului era realizată cu ajutorul morilor de firez, instalații în care lemnul era prelucrat, rezultând produsele derivate.⁹ O altă îndeletnicire întâlnită în District era morăritul. Măcinarea cerealelor, grâului, porumbului, era realizată pe apele repezi de munte, în scopul acoperirii nevoii de hrană a locuitorilor. La 1872 sunt consemnate în District 199 de mori private și alte 7 aparținând diferitelor forme asociative, toate purtate de apă.¹⁰ Numărul mare al acestora se datora existenței unei bogate rețele hidrografice, a reliefului muntos și a debitului constant al râurilor.

Așa cum am observat o intensificare a implicării elementului evreiesc în economie la nivelul întregului principat al Transilvaniei, după momentul 1848, același lucru îl putem afirma și în cazul Districtului Năsăud. În lipsa unor date clare în ceea ce privește ponderea acestora în fiecare ramură a activității economice practicate în District, nu putem decât să aproximăm rolul și contribuția acestora. Natura documentelor ne permite însă o imagine de ansamblu asupra celor mai importante activități economice întreprinse de aceștia în District. Fiind vorba de arhiva Sedriei Generale, unitatea judecătorească supremă din District, aceasta ne oferă o dublă perspectivă asupra lucrurilor, în primul rând fiind vorba de elemente ce țin de procedură, detalii despre părțile implicate, natura activităților, normele ce trebuiau respectate etc, cât și aspecte ce țin de viața cotidiană, relațiile dintre părțile implicate, mentalități.

O primă activitate pe care documentele o atestă cu o frecvență considerabilă, e cea a acordării de credit, sub denumirea de „împrumut cambial”. În lipsa unei bănci sau a unei societăți de împrumut, prima de acest gen fiind înființată în 1873 sub denumirea de «Societatea de împrumut și păstrare „Aurora”»¹¹, populația Districtului a apelat la întreprinzători evrei pentru obținerea de capital. Finanțarea se realiza pe baza unui contract încheiat între cele două părți, fiind prevăzută suma acordată, data la care trebuia returnată împreună cu o dobândă de 6% din valoarea acesteia și consecințele în caz de neplată. Dată fiind natura documentelor, avem acces doar la acele cazuri în care debitorul nu a reușit să respecte termenii contractului.

Cel mai des întâlnite sunt situațiile de neplată urmate de executarea averii mobile a debitorului. Spre exemplu, Itzig Munzer din Năsăud cere în 1871, executarea averii lui Michael Dunkman din Cușma pentru neplata unei datorii de 130 florini (în continuare fl.) valută austriacă (în continuare v.a.), ocazie cu care pomenește bunurile acestuia „bani gata, vaci, cai, mobila de casă, cărți, veșminte”, cerând ca acestea „să se transfereze în locu sigur”.¹² Un alt caz de executare a averii îl întâlnim la solicitarea făcută de creditorul Iacob Khan din Entradam, în 1870, de recuperare a unei datorii de 2.000 de fl. v.a. de la Moses Katz.¹³ Cum acesta din urmă nu a achitat suma, Iacob Khan menționează bunurile mobile ale debitorului său, „lemne și scânduri aflătoare la Dej pentru plutărit, lemne și scânduri ce se află în Hordou, o moară și dreptul de a tăia lemne în pădurea Izvorul Alb, ce ar avea-o Moses Katz în arendă până la finea anului 1874”.¹⁴

7 *Ibidem*, p. 149.

8 Simion Lupșan, Adrian Onofreiu, *Poruncile Primăriei Năsăud 1863-1867*, Năsăud, Ed. Fundației „George Coșbuc”, 2006, p. 30.

9 Adrian Onofreiu, *op.cit.*, p. 84.

10 *Ibidem*, p. 85.

11 Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, „Din istoricul activităților financiare ale bancii „Mercur” din Năsăud între anii 1899-1925”, în *Arhiva Someșană*, seria III, nr. XII, 2012, p. 111.

12 Arhivele Naționale Direcția Județeană Bistrița-Năsăud (în continuare ANDJBN), Fond *Sedria Generală* a Districtului Năsăud, dos. 3 / XIV B, f. 2.

13 *Fond Sedria Generală ...*, dos. 11 / XIV C, f. 23.

14 *Ibidem*, f. 2.